

TA'LIMNI TASHKIL ETISH TIZIMLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Qurbonova Anisa Shadimamtovna

Kirish

Ta'lim tizimi tushunchasi

Ta'lim tizimi- ma'lum bir hududda ta'lim jarayonni boshqarish va tartibga solish strukturasidir (Xaydarov, 2025b).

Ta'limni tashkil etish tizimi har bir mamlakatda o'ziga xos bo'lib, u ta'limning samarali, tizimli va izchil rivojlanishini ta'minlaydi. Ta'lim tizimining samaradorligi ko'p jihatdan o'quv jarayonini rejalashtirish, dars turlari, metodik yondashuvlar va o'quvchi faoliyatini boshqarish imkoniyatlariga bog'liq. Haydarov S.A.ning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, oilaviy va maktab tarbiyasi, shuningdek, pedagogik va psixologik omillar ta'lim tizimining o'ziga xosligini belgilaydi (Xaydarov, 2025).

Ta'limni tashkil etish tizimlari :

Ta'limni tashkil Ta'lim tizimi – bu ma'lum bir hudud yoki mamlakatda ta'lim jarayonining maqsad, mazmun, shakl va vositalarini birlashtirgan struktura hisoblanadi (Xaydarov, 2025b). Tizimning asosiy elementlari quyidagilardan iborat:

Maqsadlar: shaxsiy rivojlanish, kasbiy tayyorgarlik, madaniy ma'lumot.

Mazmun: o'quv dasturlari, fanlar, metodikalar va o'quv materiallari.

Metodlar va texnologiyalar: an'anaviy darslar, interaktiv metodlar, masofaviy ta'lim.

Nazorat va baholash: testlar, imtihonlar, monitoring. Shuningdek, ta'lim tizimi doimiy ravishda jamiyatning ehtiyojlari, texnologik taraqqiyot va pedagogik yangiliklarga moslashadi (Xaydarov, 2025) etish tizimi bir necha asosiy yo'nalishlarga bo'linadi: Markazlashtirilgan ta'lim tizimi Bu tizimda qarorlar, o'quv dasturlari, baholash me'yorlari va standartlar markaziy organlar tomonidan belgilanadi. U o'quvchilar va o'qituvchilar uchun aniq ko'rsatmalarni ta'minlaydi.

Haydarov (2025) ta'kidlaganidek, markazlashtirilgan tizim ijtimoiy va pedagogik risklarni boshqarishda muhim rol o'ynaydi. Desentralizatsiyalangan (hududiy) ta'lim tizimi Bu tizimda maktablar va ta'lim muassasalari ma'lum darajada mustaqil bo'lib, lokal ehtiyojlar va sharoitlarni hisobga oladi. Shu orqali o'quvchilarning individual xususiyatlari va jamiyat talablariga moslashish osonlashadi.

Xususiy ta'lim tizimi

Xususiy maktab va universitetlarda ta'lim mustaqil tashkil etiladi (Xaydarov, 2025e). Misollar:

Innovatsion metodlar: robototexnika kurslari yoki ingliz tilida fan darslari.

Moslashuvchan jadval: talabalar o'z qiziqishlariga qarab qo'shimcha kurslarni tanlay oladi.

Raqobat: maktablar orasida eng yaxshi natijalarni ko'rsatish uchun loyihalar musobaqasi.

Masalan, Toshkentdagi xususiy maktab o'quvchilari uchun STEM laboratoriyasi tashkil qilinib, ular robot qurish va dasturlashni o'rganadi.

Integratsiyalangan va modul asosidagi tizim

Zamonaviy ta'limda modul va blok shaklidagi ta'lim tizimlari keng qo'llaniladi. Bu tizim o'quvchilarga o'z qiziqishlari va talablariga moslashgan o'qish imkoniyatini beradi. Raqamli metodlar va interaktiv texnologiyalar bu tizimning samaradorligini oshiradi (Xaydarov, 2025).

Ta'lim tizimlarining o'ziga xos xususiyatlari Har bir ta'lim tizimi o'ziga xos xususiyatlar bilan ajralib turadi: Psixologik yondashuvlar: O'quvchilarning psixologik xususiyatlari, oilaviy va ijtimoiy sharoitlar hisobga olinadi (Xaydarov, 2024).

Pedagogik risklarni boshqarish: Ta'lim jarayonida yuzaga keladigan pedagogik va ijtimoiy xavflar aniqlanadi va ularni oldini olish mexanizmlari ishlab chiqiladi (Xaydarov, 2025). Innovatsion metodlar: Tasviriy san'at, raqamli texnologiyalar va ilmiy tadqiqotlarga asoslangan yondashuvlar o'quv jarayonini boyitadi (Xaydarov, 2025). Ijtimoiy va ma'naviy rivojlanish: Ta'lim tizimi nafaqat bilim, balki o'quvchilarning ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishiga ham e'tibor beradi.

Masofaviy ta'lim tizimi zamonaviy texnologiyalarga asoslanadi (Xaydarov, 2025f). Xususiyatlari: Internet va kompyuter texnologiyalari orqali ta'lim beriladi. O'quv jarayoni geografik chegaralardan mustaqil. O'quvchilar o'z vaqtida va qulay sharoitda ta'lim olishadi. Elektron resurslar keng qo'llaniladi. Afzalligi – erkinlik va global imkoniyatlar; kamchiligi esa shaxsiy nazorat va interaktivlikning cheklanganligi. Ta'lim tizimlarining o'ziga xos xususiyatlari Har bir tizim quyidagi xususiyatlar bilan ajralib turadi (Xaydarov, 2025h):

Ta'lim tizimlarini takomillashtirish yo'llari

Standartlarni yangilash: tarix va ijtimoiy fanlarda interaktiv o'quv dasturlarini joriy qilish.

Pedagogik kadrlar malakasini oshirish: o'qituvchilarni robototexnika va raqamli metodlar bo'yicha tayyorlash (Xaydarov, 2025d).

Masofaviy ta'lim: kichik shaharlardagi bolalar uchun onlayn kurslar.

Kasb-hunar maktablarini modernizatsiya qilish: amaliy mashg'ulotlar va loyihaviy ishlar orqali

Maqsad va vazifalar tizimining aniqligi Markazlashuv darajasi: davlat tizimi markazlashgan, xususiy tizimlar moslashuvchan. Moliyalashtirish manbalari: davlat, xususiy yoki aralash. Nazorat va baholash tizimi: qat'iy yoki moslashuvchan. Innovatsiya va moslashuvchanlik: xususiy va onlayn tizimlar yangiliklarni tez joriy qiladi. Bu xususiyatlar ta'limning samaradorligini va jamiyatlardagi rolini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Ta'lim tizimlarini takomillashtirish yo'llari Ta'lim tizimini rivojlantirish quyidagi yo'nalishlar orqali amalga oshiriladi (Xaydarov, 2025a; 2025e): Ta'lim standartlarini zamon talablariga moslashtirish. Pedagogik kadrlarni malaka oshirish imkoniyatlari yaratish. Innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish.

Masofaviy va xususiy ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish. Jamiyat ehtiyojlari asosida kasb-hunar tayyorgarligini modernizatsiya qilish.

Misollar

Haydarovning tadqiqotlarida oilaviy tarbiya, ruhiy ta'sir va vatanparvarlik hissi orqali ta'lim tizimining samaradorligi ko'rsatib berilgan (Xaydarov, 2025).

Shuningdek, ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlar qo'llanilishi zamonaviy ta'limni samarali tashkil etish imkonini beradi.

Xulosa

Ta'limni tashkil etish tizimlari har bir mamlakat va maktab darajasida o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ular o'quv jarayonini samarali qilish, o'quvchilarni har tomonlama rivojlantirish va pedagogik risklarni boshqarish imkonini beradi. Haydarov S.A.ning ilmiy ishlari asosida aytish mumkinki, pedagogik va psixologik omillarni hisobga olgan holda ta'limni tashkil etish, uni yanada samarali va ijtimoiy maqsadli qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27. 1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hisini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashtirish jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.